

Акілле Ратті (у центрі): 1922 року обраний Папою Римським під іменям Пій XI

Український дипломат Ян-Стефан-Мар'ян Токаржевський-Карашевич: перші кроки на шляху європеїзації України

Summary

The research reveals the origin of the genus Yana Tokarzhevsky-Karashevich, established family estates. It was found out that he first acquired education at the First Zhytomyr Gymnasium, later he studied philosophy, economics and political science at the universities of Friborg, Vienna, Munich, and Toulouse. After graduation he was engaged in the management of estates. In 1914-1918, he headed the Grushetsky parish committee for assistance to military families, was the chief controller of the Podilsky Zemsky Committee for assistance to the wounded, participated in various organizations of the Red Cross, elected a member of the Podilsky provincial and Ushyk district zemstvos. He worked in positions in the Ministry of Foreign Affairs both during the Hetmanate's day, during the period of the Directory of the Ukrainian People's Republic and in the exile. It was seen that J. Tokarzhevsky, with the help of diplomatic work, defended the position of Ukrainians in the representations of Austria, Hungary, Turkey, Vatican, Poland. The diplomat solved the problems of the Catholic Church in Ukraine, the autocephaly of the UOC, took the position of "deviation from Russia". He was honored with the personal reception of Pope Benedict XV, which highlighted the difficult situation of Ukrainians. After retirement, the figure with his family moved to France, and began to actively engage in social and scientific activities. He was the editor of journalistic journalism, the general secretary of the French Society of Ukrainian Studies, the chairman of the scientific council of the International Heraldry Institute, the head of the Ukrainian association of fascism "The Way of the Future", the secretary of the monthly of the Maltese Order, the head of the Roman department and the deputy chairman of the international alliance of foreign refugees, the head of the Ukrainian delegation of the Anti-Bolshevik Bloc peoples in the UK, publicist.

Key words: *Y. Tokarzhevsky-Karashevich, v. Chabanivka, Podillya, diplomat, Ministry of Foreign Affairs.*

Чимало визначних постатей вітчизняної дипломатії часів Української революції 1917 – 1921 років радянська історіографія ретельно замовчувала. Лише сьогодні вони стають відомі широкому загалу, завдяки чому можна оцінити плідну діяльність і внесок дипломатів до розбудови української державності.

Одним із таких діячів є Ян-Стефан-Мар'ян Токаржевський-Карашевич – громадський і політичний діяч, дипломат, історик, геральдист, князь, який народився 24 червня 1885 р. в селі Чабанівка Ушицького повіту на Поділлі (нині село Кам'янець-Подільського району Хмельницької області) в сім'ї князя Стефана (de Tokary) і княгині Лаури (з Янішевських) [1]. Він походив з давньої литовсько-української родини, пов'язаної з Радзивілами. Спочатку Токаржевські були православними. Пізніше вони, як і більшість української шляхти, були полонізовані та стали католиками – тоді до їхнього початкового прізвища «Токаревські» додалася літера «ж». Сім'я Токаржевських належала до знаних землевласників, які мали у своєму володінні близько 17 000 акрів землі в Подільській губернії.

У чині колезького асесора (цивільний чин Російської імперії: до 1884 р. відповідав військовому чину майора) Кипріян Стефанович Токаржевський-Карашевич 1856 р. купив маєток у с. Лисківцях та Кривчанах Ушицького повіту в графині Камілі Матеушівни Іжицької за 60 тис. карбованців сріблом. Також 1873 р. купив садибу в м. Кам'яні-Подільському, що у першій половині XIX ст. належала титулярному раднику Павлу Соболевському, який збудував у ній новий кам'яний одноповерховий будинок. Проте 1875 р. Токаржевський-Карашевич продає садибу Ідалії Ролле, дружині доктора медицини Юзефа Ролле. Після смерті батька маєток у селах Лисківці та Кривчани дістався Стефану (батьку Я. Токаржевського-Карашевича) в розмірі 1 342 дес. 948 саж. (десятина – 1,09 га, сажень – 4,5 м²).

Мати Я. Токаржевського-Карашевича – Лаура-Марія-Ванда Янішевська походила з роду поміщиків, дворян Іжицьких. Вона народилася в сім'ї Евеліни Іжицької (доньки поміщика, голови Ушицького межового

суду, Ушицького повітового предводителя дворянства Матеуша Вікторовича Іжицького) та колезького секретаря (цивільний чин в Російській імперії, що відповідав чинам у піхоті – капітан-поручнику, штабс-капітану) Болеслава Фадейовича Янішевського. 1879 р. Лаура отримала у спадок маєток у с. Чабанівка та присілку Раколупці.

Одружившись, Стефан та Лаура проживали в Чабанівському маєтку. В ньому нараховувалось 1 107 дес. 348 саж. землі. Із плану складеного 1874 р. землеміром Дмухівським у маєтку Токаржевських-Карашевичів із загальної площі під будівлями, дворами і садибами було 39 дес. 1 482 саж, землі орної – 569 дес. 2 286 саж., під сінокосом – 7 дес. 896 саж., під лісом – 244 дес. 1 529 саж., під чагарниками – 11 дес. 1 320 саж., під виноградниками – 1 дес. 694 саж., не придатної для використання – 232 дес. 1 741 саж. Маєток оцінювався у 80 тис. карбованців сріблом.

У дворян Лаури та Стефана 1875 р. в с. Чабанівка народилася донька Олена-Марія-Ядвіга. А через десятиліття – Ян. Його охрестив у Сокілецькому римокатолицькому приходському костелі ксьондз Рафаїл. Хрещеними батьками були дворянин поміщик Людомир Зграновський із вдовою Евеліною Янішевською, присутні поміщик Мечислав Іжицький з Камілою – дружиною Людомира Зграновського, Фелікс Карашевич і Габрієла Граб'яно.

Зростав Я. Токаржевський-Карашевич у Чабанівському маєтку батьків. Маючи фінансові ресурси, вони намагались дати сину гарну освіту. Наприкінці XIX ст. він подався навчатися до Першої Житомирської гімназії – елітної школи для здобуття середньоосвітнього курсу. Закінчивши 13 червня 1906 р. заклад та отримавши високі знання, Я. Токаржевський-Карашевич на чотири роки полишає Україну для вивчення філософії, економіки і політичних наук в університетах Фрібурга, Відня, Мюнхена і Тулузи. Закінчив студії 1910 р., отримавши ступінь доктора філософії та політичних наук.

Після закінчення навчання, через раптову смерть батька, він повернувся до рідного села, де займався управлінням маєтками в Лисківцях та Чабанівці. Під час Першої світової війни не залишався осторонь її жахливих наслідків, спочатку очоливши Грушецький волосний комітет (Ушицького повіту) допомоги сім'ям військових, а згодом ставши головним контролером Подільського земського комітету допомоги пораненим. У його підпорядкуванні було 63 госпіталі. Діяльність Я. Токаржевського-Карашевича також була спрямована на надання допомоги населенню через участь у різних організаціях Товариства Червоного Хреста.

Восени 1917 р. відбулись вибори до органів самоврядування, на яких він був обраний членом Подільського губерньського та Ушицького повітового земств.

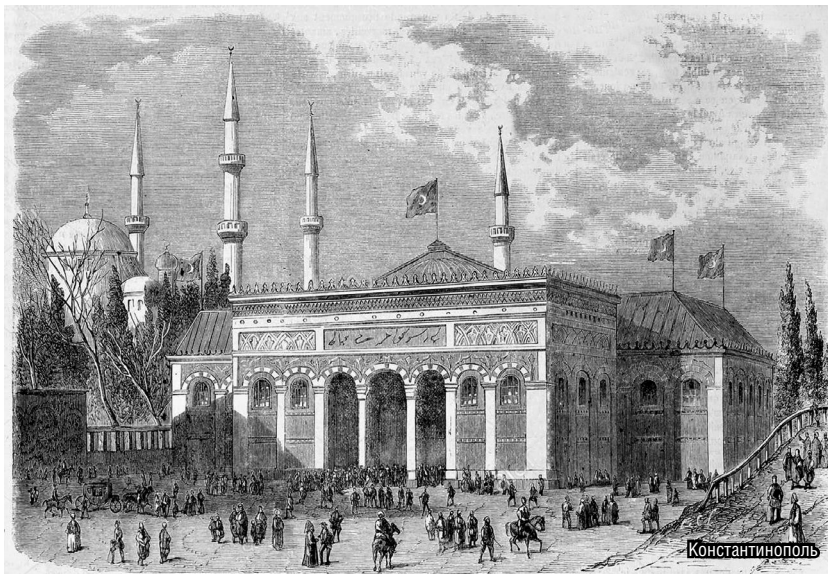
У зв'язку з погіршенням здоров'я Д. Дорошенко й В. Липинський переконали його перейти на роботу до міністерства закордонних справ, переїхавши в подальшому до Відня як радник посла [2, с. 185]. Уже 11 червня 1918 р. гетьман П. Скоропадський затвердив постанову про призначення його радником українського посольства у Відні. З цього часу розпочався плідний дипломатичний період у житті діяча: 2 серпня 1919 р. він прибуває

до Константинополя й працює як радник О. Лотоцького (однією з причин згоджуватись на переїзд до Константинополя й прийняти пропозицію О. Лотоцького була симпатія до його доньки – Оксани); 25 березня 1920 р. після від'їзду О. Лотоцького займав посаду тимчасово виконуючого обов'язки міністра закордонних справ УНР, а 3 квітня 1920 р. до 11 грудня 1921 р. – надзвичайного посла, радника посольства УНР у Туреччині, уповноваженого міністра-керуючого посольством УНР у Туреччині (причиною було ускладнення ситуації в Україні, спілкуванні з урядом, фінансовим становищем – щоб вижити, потрібно було різко скоротити витрати, тому О. Лотоцький вирішує йти у відставку, залишивши в посольстві Токаржевського і ще одного співробітника); у січні 1922 року через договір про дружбу і братерство між УРСР і Турецькою республікою як посол залишив країну, що не визнавала УНР. Після Константинополя його відкликали до м. Тарнова (Польща) як заступника, а з 12 січня 1922 р. – віце-міністра закордонних справ, з 12 лютого – міністра і з серпня 1923 р. – керуючого Міністерством закордонних справ УНР в екзилі. На посаді залишався до 3 вересня 1924 р., коли, за його словами, «...подався до демісії і виїхав з Тарнова через Прагу до Франції. З того часу ніколи жодної урядової посади не займав».

Під час дипломатичної служби відзначався активною діяльністю. У Відні допомагав місії у вирішенні питання ратифікації Брестського миру, обміну ратифікаційними грамотами від імені Української Держави з країнами, що підписали Брестський мирний договір, залученні Східної Галичини та Буковини до єдиного коронного краю, вирішенні проблеми Холмщини. Також надавав допомогу для подальшого переїзду дипломатичної місії О. Лотоцького з 14 лютого до кінця березня, де вона чекала на гроші (15 березня австрійський уряд наклав арешт на всі державні українські фонди) та французькі візи.

Ян Токаржевський-Карашевич

За дорученням уряду Я. Токаржевський вирішував справу підтримки католицької церкви в Україні. 25 квітня 1918 р. папа Бенедикт XV призначив свого бібліотекаря й історика Акілле Ратті апостольським візитатором для Польщі й усіх країн колишньої Російської імперії. Йому було доручено займатися, передусім, Латинською церквою, але також він допомагав східним католицьким церквам розвиватися, щоб вони могли бути посередниками церковної єдності між католиками й православними. У вересні 1918 р., проконсультувавшись з луцьким і кам'янецьким латинськими єпископами в Україні та українським міністерством закордонних справ, Я. Токаржевський звернувся до віденської апостольської нунціатури в справі католицької церкви в Україні. Віденський нунцій порадив йому звернутися радше до новопризначеного візитатора – Акілле Ратті. Тоді дипломат написав перший лист до візитатора 14 вересня 1918 р., звертаючись «не як офіційний представник моєї країни, але як добрий католик». Він писав, що Україна хоче розірвати всі зв'язки з Росією й тому потребує допомоги вищої церковної влади, аби відновити католицькі структури, які були придушені російською владою. Я. Токаржевський-Карашевич зауважив, що «на жаль, Українська Держава ще не визнана Святою Столицею»: мабуть, на його думку, «через попередні революційні уряди». Також він просив поради, як можна було б увійти до офіційних відносин з Ватиканом і просив Ратті стати її речником. Коли Ратті повернувся до Варшави й побачив цей лист, відписав: «...цілим моїм серцем хочу прислуговувати моїм друзям, щоб бути вашим промовцем у Святому Престолі». Він порадив, щоб Україна офіційно звернулася до Ватикану, і коли б уряд його запросив, він сам готовий приїхати до України, щоб провести апостольську візитацію, тобто відвідати католицькі церкви – як перший крок на дорозі до еventуальних дипломатичних зв'язків Ватикану з Україною. Через тиждень Ратті написав до свого настоятеля кардинала Гаспарі, папського секретеря стану, відаючи подяку Богові та людям доброї волі (тобто Токаржевському-Карашевичу). Але до України Ратті так і не приїхав [3]. У черговому листі до Ратті дипломат вказував на зміну

влади (від Гетьманату до Директорії), що Директорія вирішила послати делегацію до Ватикану, і тому задля посади Ратті як візитатора всіх колишніх російських країн просив у нього рекомендаційного листа для графа Тишкевича, щоб останнього могли представити кардиналам Римської курії. У цьому листі автор висловлював надію «на європеїзацію України». З квітня 1919 р. дипломат перестає на якийсь час займатися цією справою, бо Ватикан приймав надзвичайну українську місію. Я. Токаржевський-Карашевич увесь липень 1919 р. провів у Римі. 24 липня священник К. Королевський представив князя кардиналу Маріні, керівникові ватиканської конгрегації, відповідальної за східні церкви. У розмові з Маріні Я. Токаржевський просив інтервенції Ва-

тикану за переслідуваного польською військовою владою митрополита А. Шептицького. Також дипломат вказував, що митрополит «не лишень національний наш герой, але теж пропагатор нашої віри й дуже відданий захисник католицької церкви». Ватиканські урядовці були задоволені дипломатичними вміннями Я. Токаржевського, а папа Бенедикт XV прийняв його у приватній аудієнції, яка тривала майже годину. 13 лютого папа призначив італійського місіонера отця Джованні Дженоккі апостольським візитатором України. На це призначення Я. Токаржевський-Карашевич написав останнього листа до Ватикану із Константинополя – цього разу до голови Східної конгрегації. Від імені українського уряду та взагалі від усіх українців князь висловив задоволення за цей важливий крок призначення Дженоккі. Нарешті пропоноване дипломатом ще з 1918 р. здійснилося. Завдяки цим заходам папа Бенедикт XV виявив не тільки визнання права України на суверенність, але й виділив у лютому 1920 р. для неї 100 000 лір готівкою та ліками. Крім цього, «Конгрегація для Східної Церкви» при Ватикані передала українській місії 50 000 лір «на служби духовенству» [4].

Паралельно займався визнанням Вселенським Патріархом канонічності автокефалії УПЦ. Формальною перепорою для початку роботи в церковній справі було зволікання Туреччини з посольським визнанням. Ще 15 січня 1919 р. було подано прохання до Патріархату про визнання автокефалії УПЦ відповідно закону УНР від 1 січня 1919 р. [5, с. 76]. Токаржевський з цього приводу вказував: «...від того, чи Англія дає Греції гроші, чи ні; чи турки б'ють греків, чи греки б'ють турків. Цей погляд склався ...після численних спроб говорити з туземними ієрархами лише про справи віри, відділяючи їх від політики. Патріарха, мабуть, не виберуть, доки греко-турецька війна не скінчиться. Митрополити і єпископи, константиністи і венізелісти сваряться з сепаратистами (туркофілами) і лише це займає Св. Синод. Стосовно української Церкви в патріархії гадають, що Україна знаходиться відносно до Царгородського патріарха як Сербія до Московського, що значить: згоду на автокефалію повинен дати нам Московський. Грецькі

ієрархи бояться втратити в майбутньому російську допомогу і тому складають все на канони та відсутність Патріарха, а в дійсності все те є лише політика і матеріалізм» [4]. І далі: «Сербія солідно заплатила. Кажуть про кілька мільйонів динарів, і це може бути правда. Патріарх поставив себе в ролі пасивної – зареєстрував факт відділення Сербії та вибору патріарха – і кінець» [4].

Під час перебування в Константинополі Я. Токаржевський займався підготовкою консульської конвенції та намагався започаткувати українсько-турецький товарообмін як ґрунт для майбутніх економічних взаємин; організацією вивезення українських полонених – переважно галичан і буковинців; в межах консульських функцій питанням Чорноморського флоту; направленням уповноважених осіб до Малої Азії для реєстрації та оборони інтересів українських громадян; справою зареєстрованих пароплавів «Королева Ольга», комерційного пароплава товариства «РОПІТ»; справою врегулювання відносин валюти і початку торговельних відносин; змушений був займатися ще й питанням розслідування та подолання наслідків нападу невідомих на посольство УНР 8 листопада 1919 р.; підтримував справу української кооперації в Царгороді, контактував з призначеними представниками Об'єднання центральних українських кооперативних спілок за кордоном (ОЦУКС) Філіповичем і Трухлим, вказував на їхні байдужість, зв'язки з росіянами, антинаціональний характер, ворожість до українського уряду [4].

На початку січня 1922 р. у Каннах відбулося засідання Ради Послів, скликане для остаточного узгодження східної політики союзників. Вже 14 січня в міністерстві закордонних справ відбулася нарада, на якій «з метою приготування внесків, що стосуються участі Польщі в міжнародній акції економічної відбудови Росії, а також взаємних економічних стосунків Польщі і Росії, відповідно до рекомендації Ради Міністрів від 12 січня 1922 р.» ухвалили рішення про створення міжміністерської комісії. Утворена у Варшаві комісія одним з головних завдань мала дослідження українського ринку та можливості його експлуатування поляками. Знаючи про ці заходи польського уряду, міністр закордонних справ УНР Я. Токаржевський-Карашевич дав вказівку дипломатичній місії УНР у Варшаві ввійти у контакт з представниками польського МЗС, заангажованими в цій справі, і надавати їм якнайбільше вичерпної інформації та матеріалів про Україну, оскільки, за отриманими ним відомостями, не всі з урядовців мали хоча б якийсь уявлення про справжню ситуацію в останній [4].

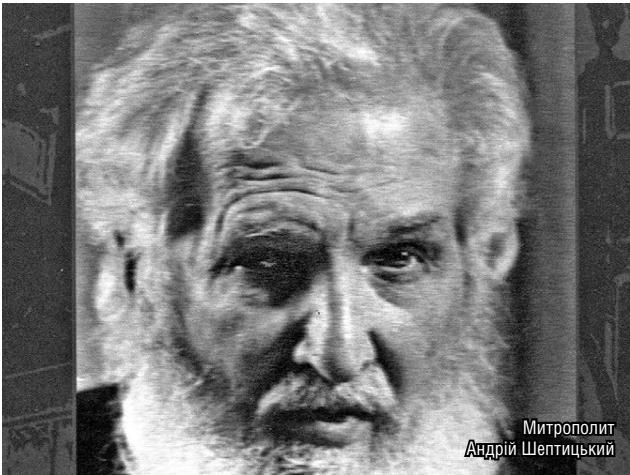
Ще однією реалізованою ідеєю було створення інституту почесних консулів, щоб засвідчити українську присутність в європейських країнах та забезпечити можливість міру опіки українським громадянам, які опинилися в різний спосіб за кордоном і потребували допомоги держави, ще ініційовану на нараді послів і голів дипломатичних місій УНР у Відні 18 – 20 серпня 1920 р. Нормативне обґрунтування такої ініціативи містила інструкція почесного консула, розроблена консульським відділом департаменту чужоземних справ МЗС УНР 18 травня 1923 р. Серед категорій консульських працівників

Я. Токаржевський-Карашевич виокремлював: генеральний консул і дипломатичний агент, генеральний консул, консул I рангу, консул II або віце-консул, консульський агент, консульський учень I рангу, консульський учень II рангу [6, с. 48 – 49].

Завдяки Токаржевському 23 листопада 1921 р. були підписані протоколи про наміри союзних міждержавних угод з Грузією, 28 листопада – з Азербайджаном. Союзники мали надавати «взаємну допомогу дипломатичним і політичним шляхом у справі захисту політичної незалежності», об'єднати зусилля «у спільній боротьбі проти РСФРР з метою звільнення від окупації», а у разі втручання у боротьбу на боці Москви третьою стороною УНР, Грузія, Азербайджан і Північний Кавказ мали «діяти проти неї спільно». Я. Токаржевський-Карашевич 12 лютого 1922 р. переслав керуючому посольством справ у Царгороді копію інструкції голови дипломатичної місії в Парижі у справі організації Чорноморського союзу, а також копії апробованих урядом УНР проектів трьох союзних договорів, які були укладені 26 липня в Царгороді між представником УНР, Грузії, Азербайджану й Північного Кавказу. Він також курував співпрацю в прометейському русі та в Антибільшовицькому блоці народів. С. Петлюра подякував йому: «...одному з тих наших державних діячів, що давно вже змагались надати зносинам нашої держави з державами Кавказу сталий і дружний контакт. Ще на посаді посла в Царгороді Ви започаткували переговори з представниками Кавказьких республік. В міру сил своїх, уже на посаді керуючого Міністерством Закордонних справ, Ви підтримували

Портрет Акілле Патті 1888 року

Митрополит
Андрій Шептицький

доцільність союзу з цими республіками. Опинившись в Парижі, Ви з доручення мого та Уряду знову взяли активну участь у підготовчій праці, що закінчилась, нарешті, формальним підписанням умови з нашими спілниками».

8 серпня 1923 р. Я. Токаржевський видав інструктивний лист до всіх підлеглих послів з пропозицією розвінчувати незаконну діяльність більшовицького уряду в Україні, в якому закликав країни Європи не входити в контакти з СРСР. За його пропозицією послі мали сформулювати до відповідного уряду, при якому вони були акредитовані, ноту протесту, а назворот надсилати копії цих нот. Дипломат вказував: «Українська нація, свідомо своєї окремішності, інтересів і сили, ніколи не погодиться на ті всі спроби приборкати її остаточно під російське ярмо. І прийде той час, коли вже ані терор окупантських військ, ані штучні постанови посланих з Москви управителів не зможуть втримати Україну в большевицьких руках» [4].

Гетьман
Павло Скоропадський

Перебуваючи на дипломатичній службі, Я. Токаржевський влаштував особисте життя. Випадкове знайомство, тривале листування, співпраця в Константинополі призвели до одруження з донькою О. Лотоцького – Оксаною, яке відбулось 9 травня 1922 р. Після відставки діяч із сім'єю переїхав до Франції в Париж. Із цього часу розпочав активно займатися громадською та науковою діяльністю. Насамперед намагався принести користь українській визвольній справі. Був Генеральним секретарем французького товариства українознавства, редактором бюлетеню «Франція – Україна», сприяв публікаціям у «Petit Parisien» правдивої інформації про голодомор 1932 – 1933 років в Україні.

Вільне володіння мовами давало можливість Я. Токаржевському розповсюджувати знання про Україну в європейських колах. 30 липня 1930 р. до нього звернувся з офіційним листом представник Українського пластового відділу ім. С. Петлюри у Парижі І. Попович й просив допомогти з перекладом французькою пластового гімну.

З часу заснування журналу «Тризуб» Я. Токаржевський був його співробітником. Виступав з численними лекціями – переважно на історичні теми. Серед документів збереглося офіційне запрошення, підписане генералом О. Удовиченком, виступити 5 березня 1932 р. в комбатантському товаристві колишніх військових армії УНР у Франції з рефератом про гетьмана І. Мазепу. Слід зазначити, що саме за паризького періоду життя, крім громадської діяльності, чимало часу було присвячено дослідженням, нагромадженню історичних і геральдичних матеріалів. Найвагомішими публікаціями були «Діярії Гетьмана Пилипа Орлика» та «Походження і герб гетьмана Мазепи». Як дипломат та історик мав неабиякий авторитет у міжнародних наукових колах. Був членом комітету «Франція – Схід», членом дирекції та головою ради міжнародного геральдичного інституту. Проте, передусім, захищав українську справу. 1935 р. за ініціативи Я. Токаржевського-Карашевича у Парижі було створене товариство фашизмознавства «Шлях майбутнього».

Опанувавши італійську мову, він почав писати статті до різних італійських часописів. Читав лекції про Україну і пропагував українську справу. Був секретарем редакції місячника та почесним лицарем Мальтійського ордену.

Я. Токаржевський здійснював пошуки історичних документів у римських, падуанських та інших архівах й бібліотеках. Накопичені матеріали стали підґрунтям для багатьох його науково-популярних студій. Після утворення в Німеччині Інституту родознавства та знаменознавства його управа звернулася до відомого геральдиста та генеалога з проханням вступити до числа його членів. Важкі умови повоєнного життя змусили його звернутись до Д. Дорошенка з проханням допомогти емігрувати до США. Намагаючись якось сприяти цій справі, Д. Дорошенко писав М. Чубатому: «Я ціню таких людей як Токаржевський, котрі стали по наших боцях й лишилися нам вірні, хоч він як поляк міг би зробити собі добру кар'єру в Польщі. У нас він має лиш бід, злидні, жадних перспектив, а проте вірно тримається

нас... Варто не дати загинути цим культурним людям». 1947 р., коли Д. Дорошенко клопотав за діяча, практично неможливо було здійснити цей задум.

У серпні 1948 р. подружжя Токаржевських переїхало до Великої Британії. В останні роки життя у Лондоні діяч присвятив себе проблемам визволення народів, поневолених Москвою – зокрема українського. Визначного дипломата обрали членом Центрального комітету антибільшовицького блоку народів і головою делегатури АБН Великої Британії. Я. Токаржевський був одним із перших громадських діячів та науковців, хто почав активно працювати в заснованому журналі «Визвольний шлях». Часопис репрезентував ОУН та значну частину гетьманців. За спогадами, Я. Токаржевський жив скромно, навіть бідно.

1 січня 1950 р. померла дружина. Діяч «не опустив руки», продовжував вирішувати українські питання. О. Білик (на той час голова студентської громади в Мадриді, який прибув на конгрес Товариства українських студентів-католиків «Обнова» в Мюнхені у січні 1951 р.) так згадував про Я. Токаржевського-Карашевича:

«... Токаржевський-Карашевич був чи не найздібнішим політиком в уряді гетьмана Павла Скоропадського. Був він високий на зріст, сухорлявий, зі західноєвропейськими манерами поведінки. Вільно володів дванадцятьма мовами, в тому числі арабською і турецькою. І був великим українським патріотом-самостійником...».

Відійшов у вічність Я. Токаржевський-Карашевич 18 листопада 1954 р. 27 листопада на цвинтарі «Gunnersbury» в Лондоні зібралось багато людей, щоб попрощатися з великим українським патріотом і чудовою людиною. Прийшов вклонитись і гетьманич Д. Скоропадський. Дипломата чекав ще один – останній шлях. 7 липня 1978 р. Я. Токаржевський-Карашевич був перепохований на українському пантеоні в Бавнд-Бруку (Нью-Джерсі) серед видатних представників українства. Як влучно написано в його некролозі: «Він серед сучасників блистив маєстатичною величчю».

Отже, подолянин Я. Токаржевський-Карашевич долучився до національного будівництва в першій третині ХХ ст. Його дипломатичну висококваліфікованість та професійність підтверджує праця на посадах у міністерстві закордонних справ як за доби Гетьманату П. Скоропадського, так і в період Директорії УНР та в екзилі. Я. Токаржевський за допомогою дипломатичної роботи обстоював позиції та проблеми українства у представництвах Австрії, Угорщини, Туреччини, Ватикану, Польщі. Видатний дипломат вирішував проблеми католицької церкви в Україні, автокефалії УПЦ, займав позицію «відхилення від Росії». Він був удостоєний особистого прийому папи Бенедикта XV, на якому висвітлив важке становище українців. Підсумовуючи, варто відзначити, що відданий патріот обстоював ідею української державності й після відставки, перебуваючи в еміграції, та завдяки своїм умінням й навичкам працював до кінця життя на благо України.

Віталій Галатир,

*кандидат історичних наук, доцент,
головний науковий співробітник відділу інформаційних
технологій Державного архіву Хмельницької області*

Список використаних джерел:

1. Державний архів Хмельницької області (далі – Держархів Хмельницької області), ф. 230, оп. 1, спр. 6604, арк. 459., Там само, ф. 3, оп. 1, спр. 2004, арк. 1 – 2.
2. Курас Г. Дипломат, історик, патріот (Іван Токаржевський-Карашевич) / Г. Курас // Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки. – Вип. 9: Матеріали Другої міжнародної наукової конференції «Українська діаспора: проблеми дослідження» / Національний університет «Острозька академія», Українське історичне товариство, Світова наукова рада при СКУ, Українська американська асоціація університетських професорів. Відп. редактори: І. Пасічник, Л. Винар, ред. А. Атаманенко. – Острого: РВВ Національного університету «Острозька академія», 2007. – С. 184 – 190.
3. Маквей А. Свята Столиця й Україна. Дипломатичне посередництво Князя Токаржевського-Карашевича / А. Маквей // Поступ. – 2008. – С. 7, 12, 14.
4. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 1072, оп. 2, спр. 33, арк. 20 – 20 зв.; Євсєєва Т. Традиції екуменізму в політиці міністерства ісповідань уряду Директорії УНР 1919 - 1921 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://www.history.org.ua/JournALL/pro/5/2.pdf>. – Назва з екрану; ЦДАВО України, ф. 1072, оп. 2, спр. 116, арк. 4 – 4 зв.; Євсєєва Т. Традиції екуменізму в політиці міністерства ісповідань уряду Директорії УНР 1919 - 1921 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформ.: <http://www.history.org.ua/JournALL/pro/5/2.pdf>. – Назва з екрану; ЦДАВО України, ф. 3696, оп.1, спр. 126, арк. 63 – 64; оп. 2, спр. 529, арк. 13, 31-35; ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 61, арк. 16; Бетлій О. Українське питання у польсько-чехословацьких переговорах напередодні конференції в Генуї 1922 р. / О. Бетлій // Наукові записки НаУКМА. – Спеціальний випуск. – Т. 20, Ч. I, Київ 2002. – С. 202 – 207; ЦДАВО України, ф.3696, оп. 2, спр. 83, арк.. 41 – 41 зв.
5. Трембійський В. Зносини Української Держави 1918 – 1922 рр. з Царгородським патріархом / В. Трембійський // Богословія. – Рим, 1965. – Т. 29. – С. 63 – 88.
6. Матяш І. Українська консульська служба 1917 – 1923 рр. як державний інститут: становлення, функціонування, персоналії [Текст] / Ірина Борисівна Матяш. – Київ: Інститут історії України НАН України, 2016. с. 48 – 49.